

NEPTUN

Zamračilo predvečerje.

Grmi urnebesni zbor avionskih aveti što slijeću na višku visoravan. Saveznici. No i nas nekoliko puta zabunom napali.

Grme. Utroba drhće a uši zvone.

Kalendar govori proljeće, no ono barutom miriše i milijunskom smrću cvate.

Poneki, kažu, danicu zapazili, pa snažni, vidoviti, mezgru najavljuju, govore sunca i svitanja.

»Ko sunce u zoru sloboda se rađa...«

Rađa, sunce joj sunčano, no mučan porođaj, krvav, gladan, dug. Jednom rođena valjda će onima koji po nama naiđu, valjda će im uspjeti reći strahotu grča i cijenu plaćenu. A ti, što se po svitanju rode, valjda će shvatiti oca prozebla i osakaćena, majku iskidanih živaca, susjeda koji jučerašnja kazuje. Nadajmo se! Kad ne bi, uzalud trudi.

Proljetni sumrak prikrio viški zaljev. Naziru se obrisi kamenita Kuta, lijepa pročelja mjesta Visa, brda što se nad zaton natkrila pa štite i u skute pribiru.

Sunce je uprav zašlo.

Vežan na obali pod grobljem, naš PC3 »Škampo« odmara. Ponekad se na kojem zalutalom valu zaniže, no nekako sneno, nerado. Jedva se dočepao odmora pa ne da bilo kome da ga iz snatrenja budi.

Zbog popravka stroja čekamo red na blizom brodogradilištu.

I mi, kao i naš dragi brod, tek po koju riječ, po koju pjesmu, onako, za sebe, u pola glasa, dok misli predu svoje pute i kute. Jer pređa u sumrak najobilnija, pa ispredati najlakše.

— o —

»Neptun gre! Selčani! Barba Miko!«

Tuf-tuf-tuf-tuf-tuf. Otkucava »testa calda« svoj sigurni ritam. Prilazi nam brodić drage, svojevrсно lijepe ribarske forme, nešto preko desetak metara dug, siv, slan, neofarban, no, rekao bih, ponosan, jogunast, kočoperan, kao iz mora nikao.

»Zdravo susedi i prijatelji! Čapajte cimu!«

— o —

Barba Miko Antić, zapovjednik brodića. U ustima mu, plešući lijevo pa desno, igra mala izgrizena lulica. Sakata, stara, neugledna, no, vidi se, draga. Iz nje svako malo poneki dim šarena mirisa, ne znaš dal kušem miriše ili trsovim listom zanaša. Gospodar joj prosjed, suncem opaljen, koštunjav, zapažaj, vješt moru i brodu. Okretan, u zreloj dobi. Kakvi smo onda mi zelenbaći, kad nas dva sa »Škampa« računata zajedno, jedva da se njegovo

dobri prikrademo. Poštujemo ga, rado ga vidamo i srdačno susrećemo, i gurajući jedan drugoga pod bok, došaptavamo njegov selački porodični nadimak: »Picimol. Gre barba Picimol...«

Uz njega strojar Božo Jeličić Matičin. Desetak mu godina manje, no od svakoga od nas stariji. A kao od stijene odvaljen, snažan, čvrst, vješt mornar, strojar i ribar. Kao i drugovi mu, i dobar težak, gospodar, vinogradar. Eh, da mu je tamo, priko kanala, na školj, na njegove brajde i dolčiće!

Pa brk do zauha Ose Lončarića Puhica. Nekako naš parnjak. Crn, junačan, garav, živahna pogleda pa ne znaš dal više očima ili riječima priča. Na brodu on i mornar i brodski kuhar, dakle važan član male posade.

Četvrti od njih, najmlađi, Ose Brozović Štroca. Puti ga, mlada i poletna, nešto kasnije povelu u mornaričku pješadiju, da bi, na domaku rodnog ognjišta slobodi poklonio najdragocjenije, svoj život. Na kamenitu Pagu.

Podsjetimo da se je, po njegovu odlasku s broda, kao zamjena na »Neptuna« ukrao Dinko Vidas, Novaljac.

— o —

Prišli. Šalu i smijeh donijeli. Jest, i nešto »provište«, no duša i srce, to dragocjenije.

»Čera smo i jednoga mrtvoga peljali. Danas provištu. Jutra municiju. Ki dan ribu, ki soldačiju. Sake fele karga!«

»Barba Miko, a kad ćemo provu va trmuntanu?!«

»Da sinko, da. Čin prija. Zato žvelto i obavljamo se ča se urdina, da posal gre, da se odpravlja, pa da svane taj tvoj dan od trmuntane.«

»Pak doma, tetu Franku zagrlit i sina vidit.«

»A ja, da ča. I to će morda prit. Samo će prije još puno bur zapuhat i mlade krvi poteć. A ako nan se ča ima dogodit, neka to bude tamo, bliže kući. Pravo reče Rošo: da me va mojen kraju mrtva plavajuć najdu, saki bi zajedno rekal — vidiš — Rošo z Crikvenice, a ovde, ki bi me ovde poznal. Zato čin prije ove vrazi razagnat pa doma. Ča veliš, a?«

»Barba Miko, i vi drugi, grete l' na žmuljić?«

»I na dva, ako j' za kunpaniju!«

— o —

Prišli svi sa »Neptuna«. Pričanja teku. Selidba knjižnice monsignora Ritiga iz Selca u Senj. Švabe u Crikvenici. Žene u velikim leđnim koševima, muškarci u karijolama prevažali knjige do broda. Pa u sumrak na vesla van porta, da vrag ne čuje. Tek tamo pod Slanicu zapalili motor.

Pa Senj, Stinica, Jablanac, Dugi Otok.

— o —

»Ma ste Švabon ribe lovili...«

»Rog tebi i Švabi. Zarobili nas, u Zadar odvukli, streljat nakanili. No neki major, videći mrižu na brodu, reče onom do njega: Fric, pa to su autentični ribari. Ostavimo ih da nam love ribu. Dobili smo još mriža i zadatak. No, oko Sutomišćice, prva nas ribarska noć pojila a zora va slobodnim Kornatima zatekla. Hvala i buri i jidru koje, kod bjega, motoru živo ispomagalo. Pa dalje na Vis, i, evo, to smo tu, lulu mu čaćinu. Stotine zadataka, što važnih, što manje važnih, ako takvih danas i ima.«

»Ki put i remučate...«

»Oštriga, i remućamo, i peljamo, i ribe lovimo i saku božju rabotu obavljamo, 'ko je narejena. Ma puška va sakoj postilji, ne bismo ostali dužni, mladiću moj, ne!«

— o —

Lulica tanca i tanca, no umorila se, pa ne dimi.

»Ma da će van odpilit jarbol...«

»Ja, prišli su ta niki dan dva s pilun. Dolje jarbol — kažu. A mi ne damo. Jadro je mornaru i brat i svat. Malo se karali, malo pritili, malo i molili, pa najzad dogovoreli: jarbol ostaje!«

— o —

»Neptun« i njegova posada, posebno mornar-kuhar Ose, uvijek se rado sjećaju nezaboravnog posjeta:

Vezani uz obalu u uvali Rukavac, na južnoj strani Visa. Podnevne ure, objed je spreman, upravo se brodit u tanjуре dijeli. Na drvenoj dasci »brus« žute, vruće palente. Svjetluca se na suncu ko zlato, puši i dimi, a Ose ju špagom, po staroj navadi, na dijelove podijelio. Kad — gosti!

Lijep čovjek, u bijelim hlačama, bijeloj košulji i ljetnim sandalama stupio na brod. Uz njega nekoliko drugih, no oni na obali ostali.

»Zdravo drugovi! Što je za ručak?«

»Brodit i palenta, druže.«

»Bi li podijelili?«

Ose tanjur, pa ponudi. Gost sjedne i prihvati. Uz to i lončić vina. Pa poteče razgovor o moru, borbi, sutrašnjici.

Pozdravi i ode.

Ostali sami.

»Znaš ki je to bil, Ose?« crven, ushićen, zapuhan, skoro šapćući upita kapitan Miko.

»Ne znan, barba.«

»Ose, junačino, lično maršal Tito!«

Na malom »Neptunu« velik događaj. A za posadu, uza sva odlikovanja, najvedriji spomen.

Od uzbuđenja kapitan Miko je toga dana svojoj luli dobar dio repa odgrizao.

— o —

»Neptun« je primjerno obavio svoj zadatak. I kako naši Švabe izganjali, tako i »Neptun«, s provom u trmuntanu, u svoj kraj dospio.

Došli sa oslobođenjem.

Mir se u mirna Selca ponovno udomio.

Barba Miko prede život u svojem, ribarskom poslu. Radi na tunerama.

Pa konačno 1962. godina. Sprema se u zasluženu mirovinu.

— o —

Bio je trinaesti dan mjeseca rujna. U vjetrovito predvečerje izišao svojom barčicom na ušate i bugve. Pod Takal, Selčani ga nazivaju Slanica. Isplivile i druge barke.

Riba grize, a vjetar jača. Sve snažniji naleti bure. Jedva se na veslima drže.

»Doma, doma hote, vetar se diže, doma!« upozorava barba Miko druge barke.

»A vi?«, povikne netko vedrom Mikuli, kome već šezdeset i druga odzvanja.

»Za me se ne pojidajte, ja ću lahko, na sidarcu sam!«

Razišli se. Ostao je sam. Vjerojatno i zadrijemao. Vjerovao je ocu moru i bratu vjetru. A bura, ta ona je naš dah, naše zdravlje.

Prevario se! Uzalud su doma čekali.

Potraga! Uzbuna! Zgubil se j' Miko Antić. Zgubil se j' barba Mikula Picimol! Zgubil se j' hrabri zapovjednik »Neptuna«.

Obala Krka primila ga je u naručaj.

Uvala Vodica mornara Miku, a uvala Vetrnâ njegovu barku.

— o —

Ostale su nedorečene mnoge priče koje su se, tamo od mladih dana do u zrelu dob, poput niti životom proplitale. Barba Miko, mnogi smo, mnogi, koji te se rado sjećamo. I koji bi, sretni, tvoja pričanja slušali. No Usud drukčije skrojio.

Počini, dosta je ruta i puta!

Spi mirno pod velun zvezdun Trmuntanun.

TUMAČ RIJEČI

- barba — stric, no i časan naziv za komandanta broda
- ćapajte cimu — primite konop
- čera — jučer
- gre — ide
- prova — pramac broda
- provišta — razna hrana
- remućat — vući u tegalj
- sake fele karga — svake vrsti tereta
- testa calda — sistem brodskih motora sa »usijanom« glavom
- trmuntana, tramontana — sjever
- urdinat — narediti
- ušate, bugve — vrste ribe
- žmuljić — čašica, žmulj — čaša
- žvelto — brzo, hitro